

Кумтөр кени: Кыргыз Республикада көтөрүлгөн йлана-чөйрөнү коргоо, коопсуздук жана инвестиция маселелерине тактоо киргизүү

Кыргыз өкмөтүнүн Кумтөр кенин басып алуусу жалган жана туура эмес айыптоолорго таянган. Тактап айтканда, өкмөт Кумтөр кенинин буга чейинки ишинде экологиялык жана коопсуздук стандарттары бузулган имиш деп жана Кыргыз Республикадагы биздин салымыбыз тууралуу туура эмес дооматтарды койгон.

Бул дооматтар таптакыр негизсиз жана узак мөөнөттүү инвестициялык келишимдер же колдонуудагы мыйзамдар менен ырасталбайт. Биздин жетекчилигибиз астында Кумтөр кени - Кыргыз Республикасынын жарандары эң жогорку эларалык экологиялык, коопсуздук жана техникалык стандарттарга ылайык иштеткен дүйнөлүк класстагы ишкана болуп келип жана Кыргызстандын экономикасына 4,48 млрд. АКШ доллардан жогору салым кошкон болчу.

Кыргыз Республикасынын өкмөтү толугу менен бизге таандык болгон туунду компания Кумтөр Голд Компаниясынын (КГК) башчылыгына "тышкы башкаруучуну" дайындагандыктан, Центерра Голд мындан ары Кумтөр кенин көзөмөлдөбөй, кенде иштеген жумушчулардын жана иштердин коопсуздугун камсыздай албайт.

Айлана-чөйрөнү коргоо жана коопсуздукту камсыз кылуу жаатындагы жүргүзгөн иштерибиз тууралуу кененирээк маалымат алгыңыз келсе, [Кумтөрдүн Айлана-чөйрөнү коргоо жана туруктуу өнүгүү отчетун караңыз.](#)

Жалган же чындык

ЖАЛГАН: КГК Кумтөр кенин экологиялык стандарттарды жана учурда колдонулуудагы мыйзамдарды бузуп иштеткен.

ЧЫНДЫК: КГК Кумтөр кенин эл аралык экологиялык жана социалдык стандарттарга ылайык иштетип, ишин учурда колдонулуудагы мыйзамдар жана Кыргыз Өкмөтү менен түзүлгөн келишимдер боюнча так аткарып келген. Кумтөр кени Кыргыз Республикасынын бардык мыйзамдарына жана ченемдик укуктук актыларына жана 2009-жылдагы Долбоордук келишимдерге ылайык иштетилген.

Өкмөт, ошондой эле айлана-чөйрөнү коргоо боюнча мамлекеттик агенттик, биздин кен казып алуу пландарыбызды жана уруксат берүүчү документтерибизди жыл сайын ырастап, КГК кенди ошого жараша иштетип келген.

Кумтөр кенинин айлана-чөйрөгө тийгизген таасири бир нече жолу тыштан текшерилген. Алардын ичинде, Кыргыз Өкмөтүнүн эколог консультанты, эл аралык деңгээлде таанылган AMEC Foster Wheeler консультациялык компаниясы, ошондой эле Европанын реконструкция жана өнүктүрүү банкы (EBRD) да бар. AMEC компаниясынын отчеттору Кумтөр кени эң жогорку деңгээлдеги эл аралык стандарттарга ылайык иштетилип, анын өркүндөтүү боюнча сунуштар компания тарабынан аткарылгандыгын тастыктаган.

ЖАЛГАН: KGC компаниясы кенди иштетүүдө коопсуздук стандарттарын сактаган эмес.

ЧЫНДЫК: КГК Кумтөр кенин жергиликтүү талаптарга жана эл аралык алдыңкы тажрыйбага тете же андан да жогору деңгээлде коопсуз шартта иштетип келген. Коопсуздук элементтери кенди долбоорлоо жана иштетүү жол-жоболорунда каралган. Кумтөрдүн Коопсуздук программасы жыл сайын ичтен текшерилип, саламаттыкты сактоо жана эмгек коопсуздугу боюнча демилгелер Кумтөрдүн Түзөтүүчү жана алдын алуучу аракеттерди каттаган тутуму аркылуу көзөмөлдөнүп, жер-жерлердеги таңкы жыйналыштарда, ошондой эле ай сайын текшерилип турган. Сырттан келген эксперттер коопсуздук протоколдорубузду жана жол-жоболорубузду такай текшерип турушкан. Биз иштеткен бир жыл ичинде кенде жаракат алып, ишке жөндөмдүүлүгүн убактылуу жоготкон адамдар болгон жок.

Экологиялык, коопсуздук жана каржы маселелерине байланыштуу дооматтар

ЖАЛГАН: Кумтөр кенинде жүргүзүлүп жаткан иштер жергиликтүү калктын иче турган суусун булгаган.

ЧЫНДЫК: КГК аймактагы 30 ашуун үлгү алуучу пункттардан суунун сапатын үзгүлтүксүз талдап, ичүүчү сууда булгоочу заттарды тапкан эмес. Ошондой эле, Петров көлүндөгү суунун деңгээли, Кумтөр дарыясындагы суунун агымы жана агынды суулар агып кирген жана чыккан табигый морена дамбасынын үч жерине орнотулган термисторлордун көрсөткүчтөрү үзгүлтүксүз көзөмөлдөнүп турган.

Мындан тышкары, тазалоо процесстеринин майнаптуулугун, агынды суулардын сапатын жана жалпы кен иштеринин айлана-чөйрөгө тийгизген таасирине көз салып туруу үчүн бөлүнүп чыккан булганч заттардын, таштандылардын, жер үстүндөгү суулардын, ичүүчү суунун жана жер астындагы суулардын үлгүлөрүн жыл сайын чогултуп, талдап келгенбиз. Суунун сапаты Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында талап кылынган деңгээлге жана эл аралык алдыңкы тажрыйбага жооп берген. Суудагы чөкмөлөрдүн жана байланышкан металлдардын өлчөмү фондогу табигый геохимиялык деңгээлге туура келип, Кумтөр кенинде экологиялык көрсөткүчтөрдүн начар экенин көрсөткөн эмес.

Ошондой эле КГК жергиликтүү жашоочуларды ичүүчү суу менен камсыз кылууга милдеттенген. Аталган аймакта КГК ичүүчү суу объекттерин жана ирригациялык программаларды түзүп, долбоорлорубуз аркылуу 40 000 ашуун адамды таза суу менен камсыз кылган.

ЖАЛГАН: Кумтөр кенинин иштеринде колдонулган цианид айлана-чөйрөгө зыяны көпкө чейин залакасын тийгизет.

ЧЫНДЫК: Цианид камтылган эритмелер калдыктарды сактоочу жайда (TMF) коопсуз сакталып, калдыктарды сактоочу жайдагы цианиддин концентрациясы такай көзөмөлдөнүп турган. Цианид калдыктарды сактоочу жайда күн нуру тийгенде табигый жол менен чирип, калдыктардын калган суюк компоненти агындыларды тазалоочу жайда сордурулуп, агызылганга чейин уруксат берилген эң жогорку стандарттарга ылайык тазаланып турган.

ЖАЛГАН: Кумтөр кениндеги муздарды тазалоо иштери мөңгүлөрдүн олуттуу эришине, ошондой эле Лысый жана Давыдов мөңгүлөрүнүн азайышына алып келди.

ЧЫНДЫК: Аймактагы мөңгүлөрдүн эришине климаттын өзгөрүшү көбүрөөк себеп болгону жакшы далилденген. Борбордук Азиядагы мөңгүлөр тездик менен эрип жаткандыгына карабастан, мөңгүлөр Кумтөр кени иштеп баштагандан мурун эле азайа баштаган жана бул бүткүл Кыргыз Республикасынын, ошондой эле дүйнөнүн башка аймактарындагы альпы мөңгүлөрүнө мүнөздүү. КГК өз ишмердүүлүгүнүн мөңгүлөргө тийгизген таасирин азайтууга, ошондой эле карьердин жана башка инфраструктура объектеринин жанындагы муздарды гана тазалоо менен, активдүү альпы мөңгүлөрүнүн аймагындагы бийик тоолуу кенди иштетүүгө байланышкан маселелерди жоопкерчилик менен чечүүгө аракет кылды.

ЖАЛГАН: КГК Давыдов жана Лысый мөңгүлөрүнө кен иштетүүдөн чыккан таштандыларды мыйзамсыз таштаган.

ЧЫНДЫК: КГК иштеринде учурда колдонуудагы мыйзамдарды жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши жана Конституциялык Соту 2009-жылы ырастаган долбоордук келишимдерди так сактап келген.

КГК Кыргыз Өкмөтү менен биргеликте кендин жылдык планын иштеп чыгуу, анын ичинде тектердин калдыктарын жок кылуу боюнча иш алып барган. Өкмөт, анын ичинде айлана-чөйрөнү коргоо боюнча мамлекеттик агенттик жыл сайын КГКнын кен казып алуу пландарын жана уруксат кагаздарын ырастап турган.

Кыргыз өкмөтүнүн бийлик органдары менен макулдашылгандан кийин, 2014-жылы кен калдыктарын Кумтөр аймагындагы мөңгүлөргө көмүү иши токтотулган. Ошондон тарта, КГК таштар жана муздар бирге үймөктөлбөшү үчүн аларды ажыратып, калдыктарды сактоо жана сактоочу жайларды көзөмөлдөө боюнча төмөнкүдөй ар тараптуу программаны иштеп чыккан:

- Калдыктарды үймөктөлө турган жерге ташып баруудан мурун, алар туура ажыратылышы үчүн калдыктардын үймөктөрү, убактылуу сактоо жерлери күн сайын текшерилип турат.
- Калдыктар туура сакталып жатканын текшерүү үчүн калдыктар сакталуучу жер күн сайын визуалдык түрдө текшерилип турат.
- Чыккан калдыктардын, анын ичинде уулуу калдыктардын, тиричилик калдыктарынын, темир-тезектердин, жыгачтардын, батареякалардын, пластмассалардын, таңгактардын, майлуу чүпүрөктөрдүн, электр кабелинин, шиналардын жана алкынды майлардын көлөмү/саны күн сайын өлчөнүп/эсептелип турат.

ЖАЛГАН: Өкмөт кенди көзөмөлгө алганга чейин, Центерра Голд кендин туруктуулугун жана жакынкы мөңгүлөрдүн жылышын көзөмөлдөө үчүн колдонулган маанилүү сенсорлорду өчүрүп салган.

ЧЫНДЫК: Өкмөт кенди көзөмөлгө алганга чейин, негизги коопсуздук, мониторинг жана иштетүү тутумдары талапка ылайык иштеп келген. Мамлекеттик органдар Кумтөр кенинде иштеген айрым кызматкерлердин компьютерлери менен сырсыздөрүн тартып алышканда, Centerra Gold

компаниясынын дүйнөлүк IT инфраструктурасынын бүтүндүгүн жана андагы купуя маалыматты коргоо максатында бардык колдонуучулардын кирүү мүмкүнчүлүгүн чектегенге аргасыз болдук. Борбордук системага кирүү мүмкүнчүлүгү чектелгенине карабастан, кендин коопсуздугун камсыз кылган системалар, карьердин бортун жана мөңгүлөрдү мониторингдеген системалар мурункудай эле иштеп жатышат.

ЖАЛГАН: *Центерра Голд Кумтөр кенинен 11,5 млрд. АКШ доллар өлчөмүндө пайда көргөн.*

ЧЫНДЫК: *Центерра Голд компаниясынын 1994- жана 2020-жылдар аралыгында тапкан пайдасы \$1.4 млрд. АКШ долларын түзгөн. Ошол эле мезгилде Центерра Голд Кыргыз Республикасынын экономикасына \$4.48 млрд. АКШ долларынан ашуун салым кошкон. \$1.4 млрд. АКШ доллары Кыргыз өкмөтүнө салыктар, бажы жана башка алымдар түрүндө төлөнгөн. Мындан тышкары, Центерра Голд Кумтөр кенине \$3,4 млрд ашуун АКШ долларын инвестициялаган.*

Жогорудагы чоң сумманы айткан жалган айыптоолор, Кумтөр алтын компаниясынын 1994-жылдан 2020-жылга чейин алтынды сатуудан түшкөн \$11,4 млрд. АКШ доллар пайдасы менен жаңылышып жатышы мүмкүн.

ЖАЛГАН: *Центерра Голд 2021-жылдын май айында Кумтөр алтын компаниясынын \$1,7 млрд. АКШ долларына катуу киришүүнү бөгөттөп салган.*

ЧЫНДЫК: *2021-жылдын 30-апрелине карата Кумтөр алтын компаниясынын банк эсептеринде накталай жана акчалай эквивалентте \$17,1 млн АКШ доллары болгон.* Бул сумма бир жумалык чыгым \$16,2 млн АКШ долларын түзгөн кенди иштетүүдө келип чыккан муктаждыктарды канааттандыруу үчүн каралган. 2020-жылы кенди иштетүүгө кеткен жана капиталдык чыгымдар \$844,5 млн АКШ долларын жана толук күнгө жалданган, келишим боюнча иштеген 4000 ашуун жумушчулардын эмгек акыларын, ошондой эле Кыргызстандын жүздөгөн жергиликтүү ишканаларынан сатылып алынган нерселердин акысын төлөөгө каралган.

###